

INSTITUT ZA POVIJESNE ZNANOSTI
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
Odjel za arheologiju

PRILOZI

8.

PRILOZI		
VOL. 8	S P	1 – 160 1991.

Zagreb 1991.

PRILOZI		
VOL. 8	S 1 — 160 P	1991.

Zagreb 1991.

IZDAVAČ — PUBLISHER

Odjel za arheologiju
Institut za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu
41000 Zagreb, Krčka 1.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK — EDITOR IN CHIEF

Željko Tomičić

REDAKCIONI ODBOR — EDITORIAL COMMITTEE

Dunja Glogović (Zagreb), Silvija Jančevski (Virovitica),
Remza Košćević (Zagreb), Zorko Marković (Koprivnica), Branka Migotti (Zagreb),
Kornelija Minichreiter (Zagreb), Željko Tomičić (Zagreb).

IZDAVAČKI SAVJET — EDITORIAL ADVISORY BOARD

Projektno vijeće odjela za arheologiju: Marija Buzov (Zagreb), Dunja Glogović (Zagreb),
Remza Košćević (Zagreb), Rajka Makjanić (Zagreb), Kornelija Minichreiter (Zagreb),
Duje Rendić — Miočević (Zagreb), Mate Suić (Zagreb), Željko Tomičić (Zagreb),
Ksenija Vinski-Gasparini (Zagreb), Zdenko Vinski (Zagreb).

TEHNIČKI UREDNIK — TECHNICAL EDITOR

Tomislav Katalinić

PRIJEVOD — TRANSLATION

Rajka Makjanić

TISAK — PRINTED BY

TIZ »Zrinski« Čakovec

NAKLADA — CIRCULATION

600 primjeraka
GODIŠNJAK — ANNUAL

Svezak je tiskan uz novčanu potporu Ministarstva znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske.

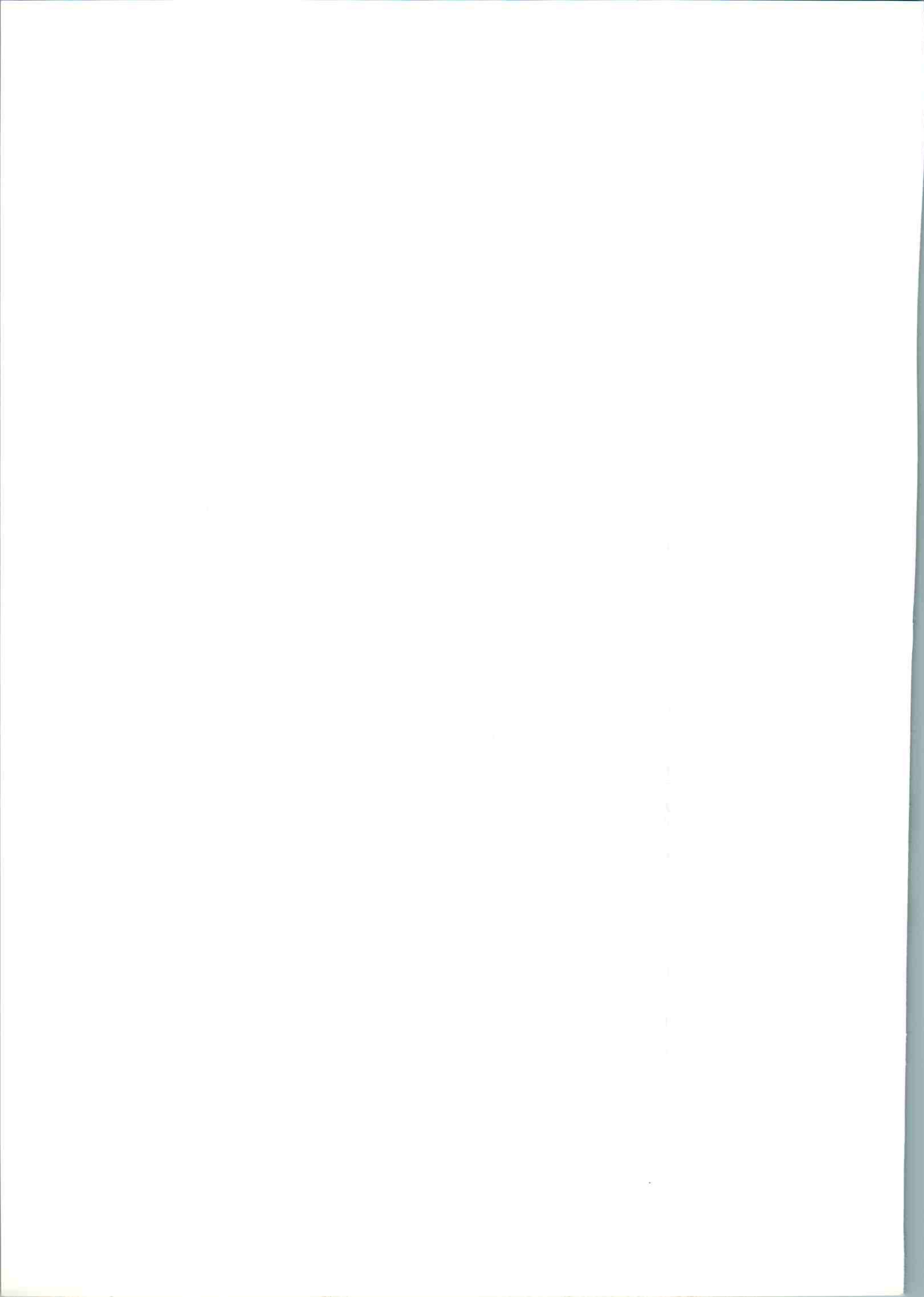
SADRŽAJ — CONTENTS

IZVORNI ZNANSTVENI RADOVI — ORIGINAL SCIENTIFIC PAPERS

<i>Ivančica Pavišić</i> , Prapovijesno nalazište Mali Zagreb u Špišić Bukovici — prilog poznavanju Virovitičke grupe	5 – 16
Table (Plates): 1-5	
<i>Dunja Glogović</i> , Prahistorijski nakit iz zbirke Stomorica u Novalji	17 – 24
Table (Plates): 1-4	
<i>Remza Koščević</i> , Pečatne kapsule iz Siska	15 – 36
Table (Plates): 1-3	
<i>Goranka Lipovac</i> , Razmatranje o problemima antičkog bedema grada Krka — povodom novih nalaza	37 – 46
Table (Plates): 1-5	
<i>Marija Buzov</i> , Mozaička dekoracija u kasnoantičkoj arhitekturi na istočnoj obali Jadrana	47 – 94
Table (Plates): 1-35	
<i>Željko Tomičić</i> , Novi prilozi vrednovanju ostavštine srednjovjekovnog groblja Bijelo Brdo II	95 – 148
Table (Plates): 1-28	
PRIKAZI	
<i>Bruno Milić</i> , RAZVOJ GRADA KROZ STOLJEĆA: PRAPOVIJEST — ANTIKA, Zagreb, 1990. (<i>Marija Buzov</i>)	149 – 151
<i>Huw M. A. Evans</i> , THE EARLY MEDIAVAL ARCHAEOLOGY OF CROATIA A.D. 600 – 900, BAR International Series 539, Oxford 1989, (<i>Tajana Sekelj</i>)	151 – 155
Izložba »Najstarije Topusko«, (<i>Goranka Lipovac</i>)	153 – 154
KRATICE	155 – 157

PRILOZI		
VOL. 8	S 1 – 160 P	1991.

Zagreb 1991.

ljavalo; *manufaktura*, u koju uključuje izradu nakita, tekstila i posuđa, opisujući njihove glavne karakteristike. Analizirajući keramiku daje model ekonomskog stanja, načina produkcije te same upotrebe predmeta; i *trgovina*, u kojoj prepoznaje bizantske i franačke utjecaje.

Kao jedan od izvora za ideologiju (vjerovanja) u Hrvatskoj — *Ideology in Croatia* (224–266) autor spominje Prokopius-a koji je prvi opisao glavne karakteristike slavenske kozmologije. Arheološki ih dijeli na idole i votivne objekte i mjesta-hramove. Opisujući koncepciju zagrobnog života spominje i fizičke indikacije ideologije koje se mogu vrlo dobro pratiti kroz groblja tj. primjenu inhumacije rađe nego incineracije, orijentaciju pokojnika (analizirajući 11 groblja i dajući grafičke prikaze za svako od njih), priloge u grobovima i pogrebne običaje.

Dobiveni rezultati omogućili su autoru podjelu ideologije Hrvata na tri glavna perioda: na razorenu antičku kršćansku ideologiju, na uspostavljanje slavenske i na obnavljanje kršćanske ideologije.

U poglavlju *Power networks in Croatia A. D. 600–900* (267–289) pokušava odrediti, pomoću povijesnih dokumenata, vojnu (intenzivna prije nego ekstenzivna), ekonomsku, političku (polagan proces razvoja ovisan o vojnom stanju) i ideološku premoć (u svom razvoju doživljava drastične promjene) Hrvata od 600-te do 900-te godine, koja je, kako sam autor pretpostavlja, uvelike ovisila o geografskom položaju.

Autor zaključuje (290–294) da je glavna tema ove radnje bio pokušaj primjene nove metode za analizu duhovne i materijalne kulture na području Dalmacije, Istre i Panonije tokom 300 godina. Pokušalo se povezati materijalne izvore, povijest i historijske izvore. Komparacija gore navedenih elemenata pokazala je kasniju migraciju Hrvata koju zastupaju prof. L. Margetić i prof. N. Klaić.

Na kraju autor se pita kakve bi rezultate mogli dobiti da imamo istražena i naselja, da li bi nam te informacije dale nove spoznaje ili bi upotpunjavale sliku postojećeg stanja.

Goranka Lipovac

Izložba »Najstarije Topusko«

Pretpostaviti, sagledati i »pročitati« materijalno i duhovno bogatstvo življenja jednog mjesta, naselja, jedne ljudske zajednice kontinuiranog opstojanja od prapovijesti i antike do srednjega vijeka, posebice tada kada su arheološke potvrde samo slučajni nalazi nedovoljnog izričaja, moguće

Za svoj rad H. M. A. Evans prvenstveno se poslužio već tiskanim materijalima, citirajući 170 bibliografskih jedinica. Svaki pojedini dio njegove knjige, u kojem je najčešće rezimirao stavove znanstvenika koji su pisali o određenoj temi te dao analizu i svoj stav, u funkciji je cjeline. Preko nje stječemo opći uvid u ono što se tijekom 300 godina ranog srednjeg vijeka stvaralo na tlu Republike Hrvatske. Autoru je bio cilj obuhvatiti arheologiju u širem kontekstu, analizirajući sve aspekte historije obrađenog područja u kojima vodi računa o povijesnim okolnostima, tradiciji, historijskim izvorima i gospodarskim prilikama, te na temelju učestalosti pojedinih elemenata dolazi do zaključka o ekonomskoj, političkoj i socijalnoj strukturi stanovnika. Za bolje razumijevanje teksta koristi slikovni materijal prikazan na 25 odabranih tabli, koje predstavljaju reprezentante arheološkog materijala grupiranih po kulturama, zatim 16 karata rasprostranjenosti određenih elemenata te mnogo varijanti grafičkih prikaza ovisno o dobivenim rezultatima. Autor se nije upuštao u detaljnu i temeljnu analizu ostataka, ali primijetili bismo, da je možda trebalo voditi računa o ujednačenosti ilustrativnog materijala koji je većinom preuzet iz korištene literature. U prilog mu ide što je reperturom obuhvatio širi geografski prostor od onog između Cetine i Zrmanje te komparacijom materijala Dalmacije, Istre i Panonije dao rezultate svih triju regija na jednom mjestu.

Dosada su jedino sažeci na stranim jezicima bili naši kontakti s inozemnom literaturom, a na ovaj način su rezultati domaće znanosti prezentirani i izvan granica naše zemlje. U pomanjkanju slične literature, posebno one koja se specijalno odnosi na obrađeno područje, ovo djelo zaslužuje naše posebno zanimanje jer predstavlja poticaj za razmišljanja o novom načinu prezentacije arheologije.

U ovom prikazu pokušalo se na što jasniji način dati pregled sadržaja knjige *The Early Medieval Archaeology of Croatia A. D. 600–900*, u kojoj se upotrebljava nova metoda analize arheološkog materijala pa je preporučamo i nadamo se da ovaj izuzetno koristan rad ne predstavlja iznimku te da ćemo u budućnosti dobiti još ovakvih djela.

je »ljudima od struke« bogatim terenskim i literarnim iskustvom. Tada pretpostavljeno postaje traženo i potvrđeno: arheološka istraživanja Topuskog 1990. najbolji su primjer toga.

Stručno istraživanje vodile su prof. Marina Šegvić, prof. Marija Šmalcelj iz Zavoda za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i dr. Bruna Kuntić Makvić, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Zagrebu.

Umijeće je kako približiti čovjeku svoje saznanje o otkrivenim arheološkim artefaktima, vizualno ga uvesti (možda njemu nesvjesno) u svijet prošlosti koja tada postaje razumljivim dijelom

njega samoga a predmet percepcije — arheološki nalaz — nije više samo izložbenik već dio kulturološkog mozaika. Izložba »Najstarije Topusko« osmišljeni je muzeološki zapis takovih htijenja.

Autor izložbe je prof. Marina Šegvić. Koautoru su: prof. Lazo Čučković, dr. Bruna Kuntić — Makvić i prof. Marija Šmalcelj. Postav: Latica Ivanišević.

Izložba je prezentirana u tri grada Hrvatske: izložbom u Zagrebu, od 25. 09. do 10. 10. 1990. koju je otvorio akademik Andro Mohorović,

izložbom u Karlovcu, od 30. 10. do 11. 11. 1990. Otvorila ju je gđa. Anica Šimunčić, te

izložbom u Topuskom, od 15. 11. do 2. 12. 1990. čije je otvaranje počastio svojom uvodnom riječju akademik Duje Rendić Miočević.

Konceptualno vizualizacija izložbe slijedi zamisao autora postave da — prikažu na jednom prostoru, u jednoj zaokruženoj cjelini gotovo svu prikupljenu pokretnu arheološku građu koja je usputni, slučajni nalaz (lokaliteti Mala Vranovina, Kiringrad, Vidoševac, Opatovina, Bistra Vrela itd.) kao i građu sa sistematskih istraživanja (Turska Kosa, istraživanja vodio prof. Lazo Čučković, Muzej grada Karlovca), čime je dobivena slika bogatstva pretpostavljenog života okolice topuskog kraja u kontinuitetu od predhistorije i antike do srednjega vijeka. Inkomponirani kronološki i tematski, u predhodni sloj postave novo otkriveni arheološki materijal s istraživanja gradine Nikolino brdo u samom gradu, lipnja 1990. godine, ne gubeći specifičnosti o kojima ti predmeti kazuju. Ovaj segment izložbe dao je sliku novog znanja o kontinuitetu samoga Topuskoga.

Obje razine pristupa postave pružile su sudioniku izložbenog zbivanja sliku cjelovitosti kulturnog, religijskog i gospodarskog razvoja topuskoga kraja i samoga naselja kao i njegovu neobičnu važnost u svim povijesnim razdobljima što je posebno postignuto izborom najrječitije građe i kvalitetnim načinom prezentacije.

Predhistorijski period predstavljen je s dvadesetak izložbenika, uglavnom s istraživanja Turske Kose kao i sa prošlogodišnje arheološke akcije na gradini Nikolino brdo. Bogatstvo predhistorijske plastike, antropomorfne i zoomorfne figurice, govore o snažnom kulturnom životu predhistorijskog čovjeka topuske okolice.

Doba antike — rimsko razdoblje — tematski je određeno prikazom razvoja života na nekoliko razina:

— religijskoj, o kojoj govori nekoliko arheoloških potvrda: žrtvenik bogu Silvanu, žrtvenik božanstvima Vidasu i Tani, stela i drugi,

— sepulkralnoj, potvrđen izuzetnim nalazom »jantarnog groba« s rimske nekropole, 2. st.

— svakodnevnog života, s mnoštvom upotrebnih predmeta kao što su Aucissa fibule, koljenasta i lukovičasta fibula.

Trgovačku važnost, osim zemljopisnog položaja potvrđuje i izuzetna koncentracija rimskog novca doba Carstva, od 2. do 4. st.

Ulomci oslikane žbuke s istraživanja prošle godine, a koji još nisu objavljeni doprinjet će poznavanju graditeljskog i u mjetničkog nasljeđa antike u ovome dijelu Panonije.

Srednjovjekovno doba, o kome govore izloženi slučajni nalazi S — karičica, grozdolik a i naroskana naušnica (10 — 11. st.) najobogaćeniji su saznanjima istraživanja na Nikolinom brdu. Uz gotičku crkvu sv. Nikole pronađeno je srednjovjekovno groblje na redove, »prvo takove vrste istraženo u okolini Topuskoga« kako je navedeno u katalogu izložbe. Fotodokumentacijom iscrpno su izložene etape i metodologija istraživanja srednjovjekovnog groblja. Ujedno time se tematski i vremenski zaokružuje izložba.

Rječitost izložbe upozorila nas je na izuzetnu važnost topuskog kraja i samoga grada s potvrđenim življenjem na gradini Nikolino brdo od predhistorije do srednjeg vijeka, što iziskuje nastavak istraživanja.